

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 581.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245217319008/facsimile.pdf> (tilgået 17. maj 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sextende Aarhundrede

det var vristet ham af Haanden i Tydskland, hvor det blev utaaleligt, kunde vel hans Søn, men ingenlunde Historien misunde ham Spaniens og Neapels Kroner, og Nederlandene, som under Philip øiensynlig fik »Prygl for Pidsk« eller Skorpion for Svøbe, var vel, næst Carl og Philip selv, de Eneste, der fødte Forandringen. Uagtet vi derfor i Nyaars-Tiden nødes til at befatte os langt meer end før med »Enkeltmænd,« saa er det dog kun med Enkeltmænd, som Luther, ei som den Keiser, der kun triumpherede over Luthers Skygge og maatte flygte for hans Gienfærd, og selv over Enkeltmænd, som Luther, maa vi dog hverken glemme Folket, de udsprang af, eller Menneske-Slægten, de tilhørte, skyldte Alt hvad de havde og tjende meer end de vidste.

Hverken over Luther eller Carl maa vi derfor glemme den indlysende Fare, der i det Sextende Aarhundrede truede Tydskland, og dermed virkelig, efter Omstændighederne, hele Menneskeheden, da Tydskland just nu var Brændpunktet for de sidste Gnister af Christenhedens hellige Ild, Moderskjødets baade for Liv og Lys; en Fare, for hvis Afvendelse Æren vist nok ret aabenbar tilkommer Forsynet, men til hvis Afvendelse dog baade Carl og Luther¹ maatte sammenvirke.

Denne truende Fare var, som bekjendt, Tyrke-Pesten, der nu rasede over hele Østerleden, og maatte i Solimans Dage (1520—66) vel ogsaa forvandlet Vesterledet til en Ørk, hvis den ikke havde fundet sin Grændse i Tydskland og sin Modgift i Reformationen. I det Femtende Aarhundrede havde nemlig endnu Venedig, Johanniter-Ridderne paa Rhodos, og Ungarn med Belgrad, trodset Mahomed den Andens frygtelige Vaaben; men i Begyndelsen af det Sextende Aarhundrede (1508—16) havde Paven, i Forbund med alle Christenhedens store Magter, saaledes svækket Venedig, at Sultan Selim (1512—19) ei blot i Mag kunde erobre Syrien og Ægypten, men ogsaa gjøre sig det Venetianske Kongerige, Cypern, skatskyldigt, og Soliman begyndte sit glimrende Sultanat med at indtage baade Rhodos og Belgrad, og efter de Christnes store Nederlag ved Mohacz (1526) oversvømmede han Ungarn saa tidt han lystede. Nu kom altsaa Raden til Tydskland, der maatte synes at være uden Redning forloren, da Keiserens Aftnagt og de utallige Smaafyrsters Selvraadighed gjorde et For-

¹ 2. Udg. »Luther og Carl«

Det Sættende Aarhundrede

svar med Rigets samlede Kræfter saa godt som umueligt, og Frankrigs tappe, enevældige Herre, Frands den Første, var Solimans Stalbroder*). Dette offentlige Forbund mellem den Tyrkiske Sultan og den »Allerchristeligste Konge« var heller ingenlunde blot en Skam for Frands, men et af Jule-Mærkerne, som viste, at den Vestlige Christenhed uden Reformationen snart vilde blevet endnu mere Tyrkisk end den Østlige, blevet, som den bekiendte »Franske Oplysning«, ligesaa protestantisk mod den Christne Tro som mod Papi-steriet; men skjøndt Luther, ved at vække baade den christelige Bevidsthed og den Tydske Folke-Kraft, ligesaavel var Tyrkens som Pavens ypperste Modstander, saa blev dog Tydskland, ved den store Splidagtighed i Kirke-Sagen, for Øieblikket endnu mere udsat for Tyrkisk Oversvømmelse, og naar derfor det Østerrigske Huses Magt kun ikke selv overvældede Tydskland og forstyrrede Reformations-Værket, kunde den, som et Bolværk mod Tyrken og hans Stalbroder Franskmanden, umuelig være for stor. De tre Giftermaal, der bragte det Østerrigske Hus paa den ene Side Nederlandene, Spanien og Neapel, og paa den anden Ungarn og Bøhmen, var da virkelig »sluttede i Himlen«, og skjøndt de bestandige Krige mellem Carl og Frands gjør Ingen af dem Ære, der kun som Røvere sloges om Mailand, saa var de dog et Mesterværk af Forsynet, da Begge derved aabenbar forbindedes fra at gjøre noget meget Værre.

Det var Carls Broder Ferdinand, der, ifølge sit Giftermaal med den forrige Konges Syster, gjorde Krav paa den Ungerske Krone, men tiltrak derved Tydskland det første Tyrke-Besøg, da hans Medbeiler, den Siebenbürgske Voivod, Johan Zapolja, kaldte Soliman til Hjælp, som strax var ved Haanden med sine hundredetusinde Rovdyr, og satte hele Tydskland i Skræk (1529) ved Wiens Beleiring. Skrækken var heller ingenlunde ugrundet, thi, var Wien faldet, seer man ikke, hvad der skulde hindret Soliman fra at vande sine Heste baade i Rhinen og i Kongeaaen, saa hvem der glemmer Terning-Kastet om meer end hele Tydskland over den jævnaldrende Speierske Rigsdag, hvor Protestant-Navnet kom til Verden, skulde aldrig skrive Verdens-Historie. I det Sættende Aarhundrede følte man ogsaa godt, hvad der stod paa Spil, og op- tegnede med Beundring Navnene paa alle de Tydske og Span-

*) Gantimirs Tyrkiske Historie (i den Franske Oversættelse) II. 173—439.